



**STANOWISKO FUNDACJI PANOPTYKON¹
W SPRAWIE PROJEKTU ZAŁOŻEŃ PROJEKTU USTAWY
O ZMIANIE USTAWY O OCHRONIE ZDROWIA PSYCHICZNEGO
ORAZ USTAWY O WYCHOWANIU W TRZEŹWOŚCI
I PRZECIWDZIAŁANIU ALKOHOLIZMOWI²**

Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (**dalej: Projekt, Założenia**) ma na celu dostosowanie treści tych ustaw do zmienionych uwarunkowań prawnych – będących konsekwencją wydania orzeczeń przez Trybunał Konstytucyjny i Europejski Trybunał Praw Człowieka – oraz wprowadzenie innych zmian – będących wynikiem dotychczasowych doświadczeń Ministerstwa Zdrowia związanych ze stosowaniem tych ustaw.

Jedną z proponowanych w projekcie zmian jest uregulowanie w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego podstawowych wymagań w zakresie monitorowania pomieszczeń, w których realizowany jest przymus bezpośredni w formie izolacji. Stosowanie monitoringu wizyjnego stanowi przedmiot szczególnego zainteresowania Fundacji Panoptykon, dlatego też temu zagadnieniu poświęcone jest nasze stanowisko.

Na wstępie zwracamy uwagę, że zgodnie z § 103 uchwały nr 190 Rady Ministrów z 29 października 2013 r. – Regulamin Rady Ministrów projekt założeń projektu ustawy powinien zawierać zwięzłe przedstawienie celu projektowanej ustawy, **istoty** proponowanych rozwiązań oraz zakresu przewidywanej regulacji i zasadniczych kwestii wymagających uregulowania. W odniesieniu do proponowanego uregulowania kwestii monitorowania pomieszczenia, w którym realizowany jest przymus bezpośredni w formie izolacji, projektodawca ograniczył się jedynie do wymienienia zagadnień, które powinny zostać rozstrzygnięte w ustawie. **Nie przedstawił** natomiast **żadnych propozycji rozwiązań**, dlatego też w przypadku tego projektu trudno mówić o spełnieniu wynikającego z Regulaminu Rady Ministrów wymogu przedstawienia istoty proponowanych rozwiązań.

1. Uwagi o charakterze ogólnym

a. Monitoring wizyjny a prywatność osoby poddanej izolacji

Na wstępie zwracamy uwagę, że stosowanie monitoringu wizyjnego stanowi ingerencję w konstytucyjne prawo jednostki do prywatności. W związku z tym jego dopuszczalność powinna być oceniana w świetle zasad wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który dopuszcza ograniczenie konstytucyjnych praw jednostki jedynie w **drodze ustawy**, wówczas gdy jest to „**konieczne** w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku

¹ Stanowisko opracowane przez Annę Walkowiak i Wojciecha Klickiego.

² Projekt z 18 czerwca 2014 r.

publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Naszym zdaniem projektodawca winien rozważyć, czy monitoring w miejscu stosowania izolacji jest niezbędny. Ponadto zwracamy uwagę, że jeśli monitoring służyć ma wyłącznie bieżącej obserwacji osób objętych izolacją, nie ma potrzeby nagrywania obrazu z monitoringu.

Zgodnie z dyspozycją art. 18 ust. 8 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, zgodnie z którą przy stosowaniu środków przymusu należy zachować szczególną ostrożność i dbałość o dobro osoby, wobec której stosuje się takie środki. Dlatego też – wprowadzając stosowanie monitoringu w pomieszczeniach przeznaczonych do izolacji – nie można dopuścić, by kontrola stanu zdrowia osoby poddanej takiemu środkowi przymusu ograniczała się do obserwacji za pośrednictwem kamer. Jak wynika z Raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji pt. Monitoring wizyjny w miejscach pozbawienia wolności³ „system kamer telewizji wewnętrznej nie uchroni od negatywnych zdarzeń, może być jedynie elementem wspomagającym zapobieganie nim lub wyjaśnianie”. Jednocześnie w raporcie zwrócono uwagę, że np. w aresztach policyjnych i izbach wytrzeźwień kontrola bezpośrednia zachowania osób pozbawionych wolności zastępowana jest kontrolą poprzez monitoring wizyjny.

b. Monitoring wizyjny w szpitalach w kontekście prac nad ustawą o monitoringu wizyjnym

Zwracamy również uwagę na prowadzone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prace nad kompleksową regulacją zasad działania monitoringu wizyjnego. Obecnie resort analizuje opinie, które przedstawiono w ramach konsultacji społecznych drugiej wersji projektu założeń do projektu ustawy o monitoringu wizyjnym (**dalej: założenia ustawy o monitoringu**)⁴.

Decydując się na przyjęcie regulacji stosowania monitoringu w pomieszczeniach, w których realizowany jest przymus bezpośredni w formie izolacji, projektodawca założeń powinien wziąć pod uwagę treść projektu dotyczącego całościowej regulacji stosowania monitoringu wizyjnego i przeanalizować wzajemne relacje obu przyszłych ustaw.

W świetle założeń ustawy o monitoringu monitoring wizyjny będzie mógł być prowadzony wyłącznie w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego lub w celu ochrony osób i mienia, projekt nie przewiduje natomiast możliwości prowadzenia monitoringu w celach związanych z ochroną zdrowia. W tym kontekście zwracamy uwagę na coraz powszechniejsze wykorzystywanie monitoringu wizyjnego w różnego rodzaju placówkach medycznych. Naszym zdaniem, ze względu na szczególne zagrożenie dla prywatności, na jakie narażeni są pacjenci w np. w szpitalach, instalowanie tam monitoringu powinno być ograniczone do najbardziej niezbędnych przypadków. Jednocześnie już istniejące lub powstające systemy monitoringu powinny działać w ściśle określonych ramach prawnych, które określiłyby m.in. zasady ochrony nagrań z monitoringu (w tym ich usuwanie).

2. Rekomendacja dotyczące regulacji stosowania monitoringu na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego

Jeśli projektodawca uzna instalację monitoringu w miejscach stosowania izolacji za niezbędną, uważamy, że towarzyszyć temu powinno wprowadzenie szeregu przepisów o charakterze

³ Raport dostępny pod adresem: <http://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20monitoring%20wizyjny.pdf>.

⁴ Projekt z 7 lipca 2014 r.

gwarancyjnym, które uregulują kwestie zasad prowadzenia monitoringu, przechowywania i niszczenia nagrań oraz reguł ich udostępniania. Jednocześnie zwracamy uwagę na konieczność zagwarantowania ochrony intymności osób przebywających w miejscach stosowania izolacji.

a. Bezpieczeństwo funkcjonowania systemu monitoringu i przechowywania nagrań

Dla zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania systemu monitoringu w pomieszczeniach przeznaczonych do izolacji proponujemy wprowadzenie zasad analogicznych do tych zawartych w projekcie założeń ustawy o monitoringu. Administrator powinien odpowiadać za uniemożliwienie osobom nieupoważnionym dostępu do pomieszczeń, w których odbieranych jest obraz z kamer, zapewnić właściwe przechowywanie i zabezpieczenia zapisu z monitoringu (jeśli będzie on prowadzony) przed dostępem takich osób oraz zadbać o jego usunięcie po upływie terminu przechowywania.

b. Osoby uprawnione do dostępu do urządzeń i zapisów z monitoringu pomieszczeń

Dostęp do obrazu z monitoringu lub nagrań powinny mieć jedynie osoby posiadające upoważnienie dostępowe nadane przez administratora, który powinien być także zobowiązany do prowadzenia ewidencji takich osób.

Poza osobami posiadającymi upoważnienie dostępowe do nagrań powinny mieć dostęp również osoby poddane izolacji oraz ich przedstawiciele ustawowi. Każde udostępnienie winno być odnotowywane w rejestrze udostępnień prowadzonym przez administratora systemu monitoringu.

c. Niszczenie nagrań

Naszym zdaniem niezbędne jest ustawowe określenie maksymalnego okresu przechowywania nagrań, w przypadku gdy ustawodawca uzna za uzasadnione nie tylko prowadzenie bieżącej obserwacji, ale również rejestrację obrazu. Przykładowe rozwiązanie tego problemu wprowadza art. 15 ust. 11 ustawy o Policji⁵, zgodnie z którym nagrania z pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych (również doprowadzonych w celu wytrzeźwienia) „niezawierające dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego albo postępowania w sprawach o wykroczenia, postępowania dyscyplinarnego lub mogących być wykorzystanymi w postępowaniu w ramach czynności wyjaśniających albo dowodów mających znaczenia dla toczących się takich postępowań Policja przechowuje przez okres co najmniej 30 dni, nie dłużej jednak niż 60 dni od dnia zarejestrowania, a następnie je niszczy”. Również obraz z kamer rejestrowany w zakładach karnych jest niezwłocznie niszczone, jeśli „nie zawiera informacji wskazujących na popełnienie przestępstwa” (por. art. 73a § 6 Kodeksu karnego wykonawczego⁶).

W związku z tym postulujemy:

- wprowadzenie wymogu niezwłocznego niszczenia nagrań z monitoringu, jeśli nie zawierają one informacji niezbędnych do wszczęcia jednego z wyżej wymienionych typów postępowań;
- określenie maksymalnego czasu przechowywania nagrań, po upływie którego będą one niezwłocznie niszczone. Ze względu na szczególną sytuację osób poddanych izolacji

⁵ Ustawa z 6 kwietnia 1990 r., Dz.U. z 2011 r., nr 287, poz. 1687 – tj.

⁶ Ustawa z 6 czerwca 1997 r., Dz.U. nr 90, poz. 557 – tj.

w oparciu o ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, okres przechowywania nagrań powinien być możliwie krótki.

d. Ochrona intymności osób przebywających w izolacji

Zgodnie z art. 73a § 5 Kodeksu karnego wykonawczego⁷ obraz z kamer systemu telewizji przemysłowej zainstalowanych w części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych oraz w łaźniach jest przekazywany w sposób „uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała skazanego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych”. Analogiczne gwarancje znajdują się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 czerwca 2012 r. dotyczącym policyjnych pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia⁸.

Ze względu na charakter pomieszczeń, w których realizowany jest przymus bezpośredni w formie izolacji, uważamy za w pełni zasadne wprowadzenie analogicznych rozwiązań, które zapewnią z jednej strony realizację zakładanych celów, z drugiej – gwarancje ochrony intymności dla osób przebywających w takich pomieszczeniach.

3. Potrzeba regulacji zasad stosowania monitoringu w izbach wytrzeźwień

Projekt założeń zakłada wprowadzenie zmian w dwóch ustawach: o ochronie zdrowia psychicznego oraz o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W drugiej z nich istnieje obecnie ogólna podstawa prawna do prowadzenia monitoringu w pomieszczeniach przeznaczonych do izolacji osób w izbach wytrzeźwień. Nie towarzyszą jej jednak przepisy gwarancyjne, które mają być wprowadzone w ramach nowelizacji do ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w kwestii monitoringu w pomieszczeniach przeznaczonych do izolacji. Fundacja Panoptykon stoi na stanowisku, że również w przypadku izb wytrzeźwień należy w sposób analogiczny uregulować stosowanie monitoringu, uwzględniając postulaty dotyczące zabezpieczania dostępu do obrazu i nagrań, okresu przechowywania tych nagrań oraz ochrony intymności osób przebywających w pomieszczeniach przeznaczonych do izolacji.

⁷ *Ibidem.*

⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb.